

Abstract. This study provides information on the development of events in the Turkish-occupied territory of northern Cyprus. The methodological basis of the work is a systematic approach, the principle of historicism, scientific objectivity, critical thinking and approach to scientific literature. The study of this topic consists in studying the problem posed in order to assess the problematic nature of the territory of Cyprus and Turkey's interference in the affairs of this region.

Key words: TRNC, Turkey, Greek Cypriots, Turkish Cypriots, Ersin Tatar.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Cyprus and the Organization of Islamic Conferences». Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Κύπρου στο Κατάρ. 22 Φεβρουαρίου 2007. Ανακτήθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2011.
2. How Did the Situation Change after July 1974 ? Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs.
3. Ποταμίτης, Πάρης (5 Δεκεμβρίου 2003). «Η Τουρκία πλήρωσε τη Λοϊζίδου». BBC Greek..
4. "Κατεχόμενα: Νίκησε ο «εκλεκτός» του Ерντογάν, Ерσін Τατάρ – Αποσύρεται από την πολιτική ο μετριοπαθής Ακιντζί", ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ 18.10.2020.
5. «Ersin Tatar is the new leader of TRNC main opposition, the National Unity Party – T-VINE». Ανακτήθηκε στις 26 Μαΐου 2019.;
6. Михеева Н. М. Проблема Кипра в отношениях Турции и Евросоюза: история и современное состояние. *Universum: общественные науки*, 2015. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-kipra-v-otnosheniyah-turtsii-i-evrosoyuza-istoriya-i-sovremennoe-sostoyanie>
7. Станіслав К. Еволюція подвійного іредентизму в контексті державотворчих процесів на Кіпрі. *Ідеологія і політика*, № 1 (12) 2019. – С.92-102.
8. Resolution 353 (1974) / [adopted by the Security Council at its 1781st meeting], of 20 July 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/93470>;
9. Алиев А. Северный Кипр: турецкая надежда разделенного острова. 2021. URL: <https://www.trtrussian.com/mnenie/severnoy-kipr-tureckaya-nadezhda-razdelennoy-ostrova-5682903>

УДК 39(477.85/.87)'06

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ГУЦУЛІВ В СУЧАСНОСТІ

М. К. Коцюруба, І. В. Пятницькова

Анотація. Публікація присвячена вивченню ступеня збереження традиційної культури гуцул на сучасному етапі розвитку. Проаналізовано основні традиції їх родинної та календарної обрядовості. Визначено, що на сучасному етапі для гуцул характерно збереження окремих елементів традиційних вірувань, звичаїв та обрядів. В останні роки спостерігається інтерес населення до відродження традиційної культури. Проте, більшість обрядів існують в адаптованому до сучасних умов варіанті, що визначає потребу в подальшому дослідженні та збереженні унікальної традиційної культури гуцулів.

Ключові слова: гуцули, культура, обрядовість, традиції.

В сучасних умовах глобалізації культурні, мовні та етнографічні особливості окремих груп населення поступово втрачаються. Їм на зміну приходить масова загальна культура, нові традиції. Все це спричиняє занепад традиційних народних практик, ритуалів та звичаїв. А в результаті, стає причиною масштабних змін в культурі цілої нації. Однією з найбільш відомих етнографічних груп українського народу є гуцули. Їх культура колоритна та багата. Проте, з плином часу традиції гуцул поступово втрачають своє значення, видозмінюються, окремі обряди і взагалі зникають.

Особливості розвитку традиційної культури, звичаї, обряди традиції гуцулів досліджували етнографи В. Шухевич, В. Гнатюк, М. Зубрицький, Х. Вовк. Багато зусиль для вивчення гуцулів доклав І. Франко. На сучасному етапі проблему досліджують Л. Ковпак, О. Соломченко, І. Бойко, В. Борисенко[1; 6]. Науковці досліджують етногенез гуцулів, особливості їх побуту, традиції, звичаї. Водночас, проблема збереження гуцульської традиційної культури розглядається побіжно в контексті привернення уваги до необхідності її збереження.

Метою цієї наукової розвідки є дослідження ступеню збереження традиційних обрядів, традицій гуцулів, їх дотримання на сучасному етапі. Відповідно до мети були сформувані наступні завдання: розглянути основні традиції сімейної обрядовості гуцул; вивчити особливості їх календарної обрядовості; визначити їх традиційних характер на сучасному етапі розвитку.

У більшій мірі традиції гуцул збереглися у сімейній обрядовості. Вони пов'язані із народженням дитини, весіллям, смертю та поминальними обрядами. Народження дитини є важливим етапом у житті жінки та родини. Традиційна культура гуцулів пропонувала цілий комплекс обрядів та практик поведінки, що не втратили своєї значущості і в сучасному житті мешканців регіону. Зокрема, жінки намагаються щонайдовше приховувати від сторонніх стан вагітності, щоб ніхто не наврочив. Раніше, задля цього жінки підперезувалася широким поясом. Це могло негативно позначитися на здоров'ї дитини, адже пасок заважав природньому розвитку плоду, і дитина народжувалася маленькою та кволою [2, с. 237]. Сучасні гуцулки не вдаються до таких способів приховування вагітності, але стійкою залишається пересторога щодо вихваляння вагітністю перед іншими.

Особливо багато обрядів зберіглося у проведенні весілля. Останнім часом достатньо популярним стала відмова від весіль за західним зразком і повернення до власних народних традицій. У період до весілля готується весільне деревце. Його обряджують у суботу, хоча більш ранні етнографічні свідчення говорять, що вказаний обряд здійснювався в п'ятницю. Живе деревце вбирають у гуцульські китиці, кольорово та яскраво. Потім дружби приносять його в дім молодої так, щоб остання його не бачила, за це вона обв'язує дружбів рушниками. Фактично саме з цього моменту починається весілля. Деревце постійно знаходиться біля молодої за столом, з ним ідуть до вінчання, біля нього молодих обдаровують тощо. Всі ці традиції є достатньо популярними в гуцулів і зараз. Після ж самого весілля деревце прив'язують до яблуні або грушки біля хати й воно там висить поки саме не розсиплеться [5, с. 190].

Під час самого весілля важливу роль відіграє гуцульська музика. Коли молоду виводять до шлюбу, її супровід співає так званих барвінкових пісень, часто під супровід гуцульських музик. Під час самих весільних гулянь гості та молоді танцюють гуцулку, танець, що виконується шістьма парами [4].

Важливу роль має вбрання молодих. Навіть у сучасному світі, якщо пара вирішила тільки розписатися, то вони можуть бути одягненні як заведено. Однак, церковний шлюб гуцули беруть переважно в традиційному одязі [4].

Ще у 70-х рр. ХХ ст. основними матеріалами для одягу гуцулів були домоткане вовняне сукно, овече хутро та саморобна шкіра. Компоненти ж традиційного вбрання, зокрема святкового і обрядового, відзначалися багатою орнаментациєю, прикрасами, вишивкою, аплікацією, тисненням на шкірі, металічними виробами. Весільний гуцульський одяг вражав мальовничістю, колоритністю і мистецьким смаком. Існують спеціальні ролі на весіллі, які називаються «убиральниці». Це молоді жінки, які одягають та прикрашають молоду, готуючи її до шлюбу. Процес одягання може зайняти кілька годин [5].

Головний убір молодого називається крисаня. Його прикрашають китицями, візерунками сплетеними з ниток чи стрічками, пір'ям. Водночас, на голову нареченій одягають чільце. Для його виготовлення використовується бляха, яка прикрашається позлітками, монетами. Традиційні чільця були досить складної конструкції і могли важити до 4-х кілограм. На голову наречених їх, як правило, одягали безпосередньо майстри, які їх і виготовляли. На сьогоднішній день крисаня та чільце залишають важливими атрибутами одягу наречених. Щоправда дівчата використовують більш полегшені, спрощені у використанні чільця. Крім того, часто в коси молодої вплітається часник, щоб відігнати злі сили та монетки на багатство [4].

З головними уборами наречених пов'язана ще одна давня гуцульська традиція. Після весілля подружжя зберігає їх протягом всього життя, вони виступають певними оберегами їх родинного життя.

На сьогодні стало достатньо популярним використовувати коней під час весілля. Це свідчить про відновлення традицій, що побутували в гуцульській культурі століттями. На конях до церкви їхав цілий весільний уряд. Іноді ж буває так, що лише молоді приїжджали на вінчання на конях. Усі гості, які є при них, їдуть на бричках і верхи на конях. Коні мають бути гуцульські, які звикли ходити горами. Оскільки наречена може жити високо на горі [4].

При організації сучасних гуцульських весінь зберігається традиційна посада старшої кухарки. Жодних особливих вимог до неї не було, вона мала просто вміти смачно готувати. Весілля, як вже зазначалося святкувалися в суботу чи неділю, а тому ще кілька десятиліть тому, кухарка починала працювати ще в понеділок. Сучасні весільні приготування розпочинаються пізніше, з середи. У перші дні раніше пекли печиво, зараз же його практично завжди купують [3, с. 53].

У середу різали худобу і відповідно розбирали м'ясо. У четвер робили гуцульські голубці з квашеної капусти. Не може обійтися гуцульське весілля й без борщу. Його готували на бульйоні з копченого м'яса та квашених білих буряків, без картоплі, а заправляли смаженою на салі цибулею. Достатньо поширено стравою навіть на сьогоднішній день на гуцульських весіллях є бануш. Його варили з кукурудзяної крупи. У сучасну кашу також додають рис. При всьому цьому на сучасних гуцульських весіллях окрім традиційних страв готують і велику кількість нових [3, с. 53–54].

Важливу роль мають давні традиції гуцулів календарної обрядовості. Зокрема, цікавими є свідчення про святкування Різдва на Гуцульщині. Воно супроводжувалося випіканням спеціального хліба Коляди, який роздавали щедрувальникам та колядникам. На сучасному етапі вказаний хліб іноді купують, але все рівно він залишається обов'язковим атрибутом народної обрядовості [7, с. 111].

Також гуцули вірять, що під час різдвяних свят, Нового року та Водохреща настає найкращий час для ворожіння. У Святвечір господар має відібрати у першого колядника палку і вдарити нею корову, щоб вона стала тільною. А ще гуцули вірять, що коли в перший день Різдва поститися і обвести стіл ланцюгом, тримаючи його там до Нового року, то вовки не нападуть на худобу. Перед настанням Нового року на печі розкладають стільки гарячих вуглинок, скільки осіб є в сім'ї, зазначивши, яка жаринка кому належить. Гуцули вірять, що члени сім'ї помиратимуть в тому порядку, в якому згасатимуть куски жару. У ніч на Хрещення гуцули чекають, що відкриється небо. Кому пощастить це побачити, той отримає те, що просить. Вважається необхідним попросити Бога, щоб душа потрапила в рай. А напередодні Водохреща гуцули добре годують худобу, щоб вона не нарікала на господарів. Вважається, що в ніч на Хрещення отримує здатність говорити і худоба, і взагалі всі живі та неживі предмети [10].

Особливими для гуцулів є проводи на полонину худоби й пастухів (полонинський хід). Це традиційне свято сформувалося на основі давніх звичаїв. Проводи здійснювалися дуже урочисто, супроводжувалися виконанням відповідних обрядів, пісень і танців. Зокрема, дівчата-гуцулки співали журливих пісень з приводу розлуки з парубками до осені. На сьогодні свято носить більше символічний характер, однак, воно залишається одним із важливих елементів обрядового циклу гуцулів. З цим святом пов'язана ціла низка пересторог та захисних обрядів, що і до цього часу не втратили своєї актуальності серед гуцулів. Зокрема, пастух, який вперше виганяє отару на пасовисько, мусить взяти із собою замкнутий замок, щоб паща звірів була замкнута цілий рік. Також впродовж того дня він не має права нічого їсти, щоб вовки не викрадали тварин [8].

Оскільки вирощування тварин займає важливе місце у житті гуцулів, багато обрядів пов'язані безпосередньо із їх захистом [8].

Виходячи з отарою на полонини, пастухи повинні також розпалити так званий живий вогонь: полум'я добувають тертям двох шматків м'якого дерева. Ватру мусять підтримувати весь час, поки перебувають на полонині. Взагалі, ставлення до вогню у горян особливо трепетне, прикмет та забобонів, що стосуються вогню, у них чимало. Скажімо гуцули вірять, що, коли дитині подати хліб над вогнем, вона обов'язково виросте злодієм.

Гріхом вважається кинути у вогонь волосся. Коли вогонь у печі сильно тріщить, гуцул скаже, що до хати прийде розгнівана людина [10].

Окремої уваги заслуговують практики традиційної медицини гуцулів. До цього часу в пам'яті мешканців Карпат зберігається багато рецептів здатних оздоровити організм людини. На збереження здоров'я було спрямовано виконання цілого ряду обрядів. Зокрема, хворому, наприклад, миють руки і ноги водою, яку потім виливають на собаку, щоб шкодило собаці, а не йому. А коли весною принесуть з лісу перший букет сон-трави, одну квітку розжовують і ковтають, щоб цілий рік бути здоровим.

Таким чином, у сучасному світі гуцулів зберігається достатньо багато елементів традиційної культури та побуту. Однак, більшість з них не збереглися повністю. Всі вони піддані значному впливу сучасності. Паралельно з цим, деякі традиційні звичаї, зокрема у весільному обряді з встановленням незалежної України, навпаки почали відроджуватися. На сьогодні стало набагато більше традиційних весіль, ніж в 80–90-х рр. минулого століття. Крім того, важливу роль в житті гуцула продовжує займати місцева музика та народні пісні, без них не може обійтися жодне свято. Також важливу роль має народна медицина, особливо тоді, коли це стосувалося профілактики чи безнадійних випадків. У цілому можна констатувати, що традиційна культура гуцулів не є втраченою, однак потребує вивчення та збереження, адже семантика багатьох обрядів зникає з часом.

Аннотация. Публикация посвящена изучению степени сохранности традиционной культуры гуцул на современном этапе развития. Проанализированы основные традиции их семейной и календарной обрядности. Определено, что на современном этапе для гуцул характерно сохранение отдельных элементов традиционных верований, обычаев и обрядов. В последние годы наблюдается интерес населения к возрождению традиционной культуры. Однако, большинство обрядов существуют в адаптированном к современным условиям варианте, что определяет потребность в дальнейшем исследовании и сохранении уникальной традиционной культуры гуцул.

Ключевые слова: гуцулы, культура, обряды, традиции.

Abstract. The publication is devoted to the study of the degree of preservation of traditional Hutsul culture at the present stage of development. The main traditions of their family and calendar rituals are analyzed. It is determined that at the present stage for Hutsuls is characterized by the preservation of certain elements of traditional beliefs, customs and rituals. In recent years, there has been public interest in the revival of traditional culture. However, most rites exist in a version adapted to modern conditions. Which determines the need for further research and preservation of the unique traditional culture of the Hutsuls.

Key words: Hutsuls, culture, rituals, traditions.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко В. К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. Київ: Унісерв, 2000. 191 с.
2. Буйських Ю. С., Васянович О. О. Трансформація традиційної культури гуцулів Верховини: дитина першого року життя. *Праці Центру пам'яткознавства*: Зб. наук. пр. 2013. Вип. 24. С. 234–255.
3. Величко Т. Традиції народного харчування гуцулів Верховинського району Івано-Франківської області. *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 6. С. 49–56.
4. Дружук І. Гуцульське весілля: мода і традиції. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2539618-guculske-vesilla-moda-i-tradicii.html>
5. Лаврук М. М. Гуцули Українських Карпат (етногеографічне дослідження). Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 288 с.
6. Мусієнко І. В. Етнографічні групи лемків, бойків та гуцулів у сучасній історіографії. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Сер.: Історія. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. Вип. 43. С. 109–118.
7. Поляшенко Т. В. Культурні традиції календарно-народної обрядовості. *Питання культурології*. 2013. Вип. 29. С. 110–115.
8. Фестиваль-ярмарок «Гуцульська бриндзя» (7-8.09.2019). URL: <http://igormelika.com.ua/moi-karpati/anonsi-podij/festival-yarmarok-huculska-brindza-2019>
9. Хоткевич Г. Гуцули й Гуцульщина. JerseyCity: Здрук. «Свободи». 1920. 32 с.
10. Яких давних звичаїв дотримувались гуцули. Верховина. URL: <https://verkhovyna.life/article/category/all/96/view>